

Rozwiązania antydyskryminacyjne w edukacji formalnej

Niniejszy numer „Studia de Cultura” jest pokłosiem szeregu inicjatyw, zrealizowanych w ciągu ostatnich dwóch lat w Katedrze Mediów i Badań Kulturowych Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie oraz w Zakładzie Polityki Antydyskryminacyjnej Ośrodka Badań nad Mediami. Mam tu na myśli przede wszystkim twórczą współpracę Katedry i Ośrodka z organizacjami pozarządowymi (fundacją Autonomia i Towarzystwem Edukacji Antydyskryminacyjnej), a także projekt „Uniwersyteckie standardy przeciwdziałania przemocy i dyskryminacji”, który realizowany był przez grupę ekspercką w latach 2014–2015 (szczegółowo projekt ten został opisany w jednym z artykułów).

Wszystkim tym inicjatywom przyświecał jeden główny cel: próba rzetelnej refleksji naukowej nad zagadnieniem stereotypów, uprzedzeń i przemocy, których polski uczeń/uczennica doświadczają na różnych etapach edukacji: od szkoły podstawowej, poprzez gimnazjum, szkołę średnią, aż po uniwersytet. Publikacje na ten temat wydawało cyklicznie Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, znane nam były również aktualne badania akademickie w tym obszarze. Brakowało szerszego, interdyscyplinarnego ujęcia tematu. Dlatego też zaprosiliśmy do publikacji osoby na co dzień zajmujące się zagadnieniem edukacji antydyskryminacyjnej (choć nie wszystkie mogły złożyć tekst w wyznaczonym terminie).

Prezentowane teksty koncentrują się na dobrych praktykach promujących równość i sprawiedliwość społeczną w edukacji na różnych jej etapach. Numer otwierają dwa artykuły omawiające **sposoby wprowadzania problematyki antydyskryminacyjnej na polskie uczelnie**. **Katarzyna Jurzak-Mączka** opisuje dobre praktyki Uniwersytetu Jagiellońskiego, służące podnoszeniu poziomu bezpieczeństwa i przeciwdziałaniu dyskryminacji. Artykuł jest zatem cenną pomocą dla instytucji, które chcą podjąć kroki mające na celu eliminację niepożądanych zjawisk w tych obszarach. Tekst **Magdaleny Stoch** jest natomiast opisem działań, które doprowadziły do sformułowania *Standardu Antydyskryminacyjnego* – wzoru dokumentu, którego wdrożenie rekomendujemy wszystkim polskim uczelniom. W artykule przedstawione zostały przykładowe formy dyskryminacji i nierównego traktowania obecne w polskich uczelniach, a także sposoby przeciwdziałania im. Obie autorki sygnalizują potrzebę dalszych działań na rzecz zwiększania bezpieczeństwa i profilaktyki antydyskryminacyjnej w instytucjach edukacyjnych.

Następnie proponujemy Państwu **zestaw artykułów ukazujących sposoby włączania zasady równości i niedyskryminacji do edukacji – na etapie redagowania podręczników szkolnych oraz w podczas ich krytycznej lektury**. **Marzanna Pogorzelska** dokonała w tym celu analizy szwedzkich materiałów dydaktycznych, analizując je poprzez pryzmat kategorii dystansu władzy. Tekst

stanowi przyczynek do dyskusji nad zjawiskiem społecznego konstruowania nierówności przez system edukacyjny. Publikacja **Eweliny Sekleckiej i Anny Walickiej** to niezwykle interesujący opis i analiza projektu *Równia Literacka* Fundacji Punkt Widzenia, w którym przebadano (pod kątem równości płci) trzydzieści cztery lektury szkolne, omawiane na etapie szkoły podstawowej i gimnazjum. Efekty tych prac trudno podsumować w kilku słowach, dlatego też polecamy Państwu wnikliwą lekturę całego tekstu i jej uzupełnienie wnioskami z najnowszego raportu *Gender w podręcznikach*, w którym grupa badaczy i badaczek z różnych ośrodków akademickich dokonała rekonstrukcji i krytycznej analizy zawartości polskich podręczników oraz treści podstaw programowych pod kątem prezentowanych i promowanych w nich wzorców i idei dotyczących kobiecości, męskości oraz relacji między dziewczynkami/kobietami i chłopcami/mężczyznami. Część poświęconą podręcznikom i lekturom szkolnym zamyka tekst **Moniki Rogowskiej-Stangret**, w którym postuluje ona uruchomienie projektu dydaktyki afirmatywnej, sprzyjającej (pod warunkiem spełnienia określonych kryteriów) inkluzyjności, uważności i tolerancji. Okazuje się, że proces edukacyjny może być pomyślany tak, aby sprzyjał przejmowaniu odpowiedzialności za siebie i za grupę, której się jest częścią. Współodpowiedzialność, współzależność i zaangażowanie to stałe elementy edukacji antydyskryminacyjnej.

Następnie przedstawiamy **rozprawy poświęcone tematyce włączania perspektywy płci** (i innych przesłanek dyskryminacji, takich jak np. niepełnosprawność) **do interpretacji tekstów literackich i – szerzej – wszelkich tekstów kultury**. **Ewa Serafin** przedstawia interpretację fragmentów *Zwady* Stanisława Vincenza, w kontekście kategorii Innego (definiowanej przez pryzmat płci, choroby psychicznej i stosunku do zwierząt). W artykule odnajdziemy uwagi dotyczące metod dydaktycznych, ułatwiających włączanie perspektywy antydyskryminacyjnej do lektury tekstu literackiego. Praca **Eweliny Wałag** odnosi perspektywę równości i niedyskryminacji do problematyki osób słabosłyszących lub g/Głuchych. Doświadczają oni – podobnie jak inne grupy mniejszościowe – stereotypizacji i stygmatyzacji, a nawet – jak przekonuje Autorka – kolonizacji, przejawiającej się w koncepcji tzw. oralizmu, czyli doktryny, zgodnie z którą osoba niesłysząca powinna uczyć się mówić i czytać z ust, zamiast posługiwania się językiem migowym („niewygodnym” dla większości). Prowadzi to do dyskryminacji i kwestionowania tzw. kultury Głuchych.

Zadbaliśmy również o to, aby w prezentowanym tomie nie zabrakło prac ukazujących **sposoby wdrażania proponowanych rozwiązań z zakresu równości płci** (i nie tylko) **do innych dziedzin ludzkiej aktywności**: szkoleń dla policji i warsztatów dla osób studiujących (tekst **Izabeli Desperak**) oraz sprawców przemocy domowej (artykuł **Magdaleny Jankowskiej-Guściory**). Pojawia się również opracowanie opisujące europejskie programy aktywizacji kobiet autorstwa **Justyny Tomczyk**.

Tom zamykają dwa artykuły łączące **perspektywę antydyskryminacyjną ze współczesnym systemem kapitalistycznym**. **Dorota Nowalska-Kapuścik** interpretuje sferę edukacji w kontekście działań konsumenckich, w których zjawisko nierównego traktowania staje się regułą. Artykuł stanowi wartościowy wkład do diagnozy procesu urynkowania szkół wyższych. Z kolei **Maciej Duda** przedstawił tekst o charakterze interwencyjnym (dlatego też umieszczono go w podsumowaniu).

Dokonał analizy sytuacji polskich *gender studies* i zwrócił uwagę na ich uwikłanie w dyskurs neoliberalny. Artykuł jest wezwaniem do przemyślenia miejsca i charakteru tej dyscypliny studiów.

Redagując niniejszy tom „Studia de Cultura” miałam przyjemność obcować z osobami potrafiącymi konfrontować teorię wypracowaną w ramach *gender studies* z codzienną praktyką edukacyjną. Dzięki temu analizowane problemy ukazane są z perspektywy różnych dyscyplin, co dobrze wróży ich użyteczności. Gorąco zachęcam do lektury!

Magdalena Stoch